

تأثیر آداب اجتماعی در سبک زندگی اسلامی

کبری غمشادی^۱

^۱ طلبه سطح ۲ حوزه علمیه حضرت رقیه (سلام الله علیها) شهرستان دلگان.

چکیده

بی شک آداب اجتماعی به سبک زندگی اسلامی تاثیر می گذارد. و بررسی ابعاد مختلف تاثیر گذاری آداب اجتماعی بر سبک زندگی فردی و اجتماعی از اهمیت زیادی برخوردار است. این پژوهش تلاش دارد با روش توصیفی تحلیلی با بهره گیری از منابع دست اول ، ابعاد مختلف تاثیر گذاری آداب اجتماعی را بر سبک زندگی اسلامی تبیین نماید. از این رو در این راستا تعریف آداب اجتماعی، سبک زندگی اسلامی و نیز بیان مصادیق آن دو در قرآن کریم و روایات به تبیین انواع سبک زندگی و مؤلفه های آن پرداخته و با توجه به گستردگی دامنه آداب اجتماعی به استناد از کتب و مهمترین آداب تاثیر گذار فردی مانند آداب تعلیم و تربیت ، مسافرت، خوردن و آشامیدن ازدواج و همسر داری و نیز آداب نظافت و آراستگی ، بر سبک زندگی اجتماعی را تبیین نماید.

کلید واژه ، آداب ، سبک، اسلام ، اجتماع

مقدمه

سبک زندگی لایه رویین و آشکار هویت یک جامعه است که نمایان گر تمایزات جوامع مختلف در زمینه باورها و ارزش های اجتماعی می باشد.

سبک زندگی مشتمل بر مجموعه ای از مؤلفه هاست که آداب زندگی اجتماعی انسان را در بر می گیرد در زمینه آداب اجتماعی حاکم بر فرهنگ اسلامی پژوهشهای خوبی صورت گرفته که عمدتاً به ابعاد فردی و اخلاقی این مسئله ناظر است.

بحث از سبک زندگی و آداب اسلامی در عرصه زندگی فردی و اجتماعی از مباحث بسیار ضروری در جامعه کنونی است که متأسفانه جامعه امروز نتوانسته است میان باورهای بنیادین و ارزش های اصیل اسلامی از یک سو و سبک زندگی خود در حوزه های مختلف اجتماعی از سوی دیگر ارتباطی معنادار و وثیق ایجاد کند. یکی از مهم ترین عوامل این گسست و شکافهای عامل شناختی است. بسیاری از افراد جامعه به دلیل آنکه آگاهی لازم از آداب و سبک زندگی اسلامی ندارند، در شیوه رفتاری و سبک سلوکی خود آنها را به کار می گیرند. فضیلت از مسلم سبک زندگی می تواند خسارت های جبران ناپذیری بر پیکره جامعه وارد کند. وقتی مردم نتوانند میان شیوه زندگی خود و باورها و ارزش هایشان ارتباط برقرار نمایند بعد از مدتی ممکن است دست از باورها و ارزشهای خود نیز بکشند و آن را ناکارآمد تلقی کنند.

این تحقیق آشنا کردن افراد با تاثیر آداب اجتماعی در سبک زندگی اسلامی و اهمیت آن در جامعه و نقش آن آشنا شوند تا با اطاعت از امر و جامعه ای هدایت یافته داشته باشند. ان شاء الله

۱- مفهوم شناسی

۱-۱- آداب

آداب مجموعه ای از ضوابط و قواعد رفتاری است که در هر جامعه ، طبقه یا گروه انتظار انجام آن ها می رود و نماد تربیت و هنجار مصوب می گردد.

۱-۲- اجتماع

اجتماع: موجودات اجتماعی از جمله انسان به صورت جمعی در جمعیت های دارای تعامل زندگی می کنند. این رفتار تعامل اجتماعی تلقی می شود حال چه آگاهانه باشد یا ناآگاه، ارادی باشد یا غیر ارادی.

۱-۳- سبک زندگی اسلامی

سبک : علائق ، نظرات ، رفتارها و جهت گیری رفتاری یک فرد ، گروه ها یا فرهنگ اشاره می کند. زندگی: زنده بودن ، زیستن ، حیات ، معاش
اسلام: در لغت هم به معنای اختیار و گردن نهادن به حکم است.
در اصطلاح: اسلام یکی از ادیان توحیدی است و همچون مسیحیت و یهود دینی نبوی است. تعریف اسلام در قرآن یعنی تعلیم مشترک تمام پیامبران بوده است و هر پیامبر دین جدایی را تبلیغ نکرده بلکه زندگی اسلام را تبلیغ می کنند.

۱- فایده آداب و معنای ادب

فایده آداب:

ادب به خودی خود یک ارزش اخلاقی و اجتماعی است که آدمی را ارزشمند ساخته و او را از دسته ی جنبندگان به صف آدمیان و از آن به اوج جهان فرشتگان پرواز می دهد. به همین دلیل نیز دین مبین اسلام برای ادب، اهمیت و جایگاه ویژه ای قائل است. و با زیباترین تعبیر دل نشین از ادب یاد نموده. حضرت علی (علیه السلام) ادب را کمال آدمی داشته است و فرموده است: (الادب کمال مرد است). در روایت دیگر ادب را بهترین زینت انسان داشته (و در زیور مانند ادب نیست) اما این که چه فوایدی در آداب معاشرت نهفته است تا موجب شود انسان در هر دوره ای و با هر شرایطی به دنبال دانستن آداب معاشرت و پایبندی به آن باشد باید بگویم که در رعایت آداب معاشرت فواید و برکاتی نهفته است که هم از لحاظ فردی و هم از لحاظ اجتماعی زندگی افراد را تحت تاثیر قرار می دهد.^۱

معنای ادب:

ادب را به ظرافت ها و زیبایی های یک عمل تعریف کرده اند، هیئت نیکویی آکه شایسته است فعل مطابق آن باشد مانند آداب غذا خوردن و خوابیدن، آداب ها و نماز خواندن ، آداب معاشرت ، آداب زیارت، آداب ازدواج این خصلتهای شایسته موجب حُسن یا کمال فعل می شود . البته این معنا از ادب تنها در افعال مشروع محقق دارد، وقتی در باب ادب سخن می گویم یعنی اصل عمل را توجیه می کنیم و یا دست کم می شماریم. بنابراین در اعمال شنیع یا ممنوع مانند میگساری تجاوزگری، خیانت و دروغ ، ادب معنا ندارد همچنین روشن است که اینها تنها در جایی است که یک عمل را بتوان به گونه های مختلفی - زشت و زیبا، کامل و ناقص - انجام داد . زیبایی و شایستگی که در تعریف ادب قید شده در جوامع مختلف، متفاوت است ، به همین جهت آداب جوامع مختلف متفاوت گشته به صورتی که یک امر عادی در یک جامع در میان جامعه دیگر شنیع و مذموم شمار می رود. مثلاً در جامع مسلمان هنگام دیدار سلام بکار می رود، در حالی که برخی از جوامع با برداشتن کلاه و برخی با قرار دادن دست در کنار دیدار را آغاز می کنند، یا آداب

^۱ بافکار، تعاون و همیاری در حج و زیارت، ج ۱، ص ۲۴۷.

۹- ضرورت های اجتماعی ازدواج

ازدواج از نظر اسلام امری مستحب ، مورد تاکید و از سنتن انبیاء (علیهم السلام) معرفی شده و جوانی که بدان تن دهد در حقیقت همگام با آفرینش و سعادت‌مند است. ازدواج از نظر اسلام پیمانی مقدس است که از برقراری آن بر اساس مقررات، آداب و رسوم ، تشریفات ، سنن و قوانین خاصی صورت می گیرد .

دارای جنبه و اهمیتی ازدواج هر چند از نظر اسلام یک مسئله شخصی و خصوصی است ولی از نگاهی دیگر اجتماعی می باشد. بر این اساس، ازدواج از ارکان مدنیت و راهی مطمئن برای تأمین آسایش جامعه و رفاه بشریت است. سود و زیان ازدواج تنها متوجه زمین نیست بلکه افراد اجتماع نیز به گونه های از آن بر خوردار می باشد .

بی تردید ازدواج رابطه ای است که طرفین رابطه را تا حد زیادی از بی بند و باری و رابطه نامشروع و انحرافات اخلاقی و جنبی مصون می دارد. این موضوع به تناسب حال طرفین و محیط اجتماعی و امکان انجام سایر گناهان متفاوت است. همچنین سبب های شخصی و اجتماعی نیز در این زمینه موثر می باشد که گاهی بیشتر است.^۱

۱۰- آثار اجتماعی آداب معاشرت

۱-۱۰- کاهش مشکلات اجتماعی :

بی گمان با بسیاری از مشکلات اجتماعی از جمله مشکلات مطرح شده در این مطلب در عدم رضایت آداب معاشرت رشته دارد به خصوص این که در پرتو آداب اجتماعی است که حقوق دیگران رعایت شده و با مراعات دیگران و حقوقشان مشکلات اجتماعی سامان می پذیرد. مثلاً پدر و مادر نسبت به فرزندان و به عکس ، وظایف دارند .

زن در برابر شوهر و شوهر در برابر زن به تعهداتی دارد. فرمانده و سرباز نسبت به هم حقوق و وظایفی دارند. خویشاوندان و ارحام نسبت به یکدیگر، مسلمان با مسلمان و..... نمونه های دیگری از

^۱ . حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۲ ، ص ۱۷ .

ارتباطهای اجتماعی ماهر با آداب معاشرت اسلامی کدام نسبت به هم محدوده و مجموعه ای از تکالیف را دارند که در آیین اسلام در قالب آداب معاشرت اسلامی به انجام آنها توصیه شده است . این وظایف و تکالیف و حقوق ، اگر:

(۱) «شناخته» شود.

(۲) به آنها «عمل» شود.

(۳) عمل هم دو سویه و متقابل باشد، بسیاری از مشکلات ، یا پیش خواهد آمد، یا بر طرف خواهد گشت.

شبیه این در قوانین راهنمایی و رانندگی وجود دارد و رانندگان اگر آن آیین نامه ها را بدانند و به آن ها عمل کنند و عمل هم به صورت متقابل و از سوی همه ی رانندگان باشد. نه یکجانبه و ناقص، طبیعی است که بسیاری از تصادفات و حوادث و ضایعات رانندگی پیش خواهد آمد.^۱

۱۰-۲-حاکم شدن نظم و انضباط در جامعه

نظم و انضباط یکی از مفاهیم ارزشی است که می تواند هم برای مرد و هم برای جامعه ، ارزش آفرین باشد. بهترین سازمان ها و نظام های اجتماعی با زیر پا گذاشتن نظم و انضباط ، یا به تباهی کشیده می شود یا همه ی ویژگی های مثبت آنها بی ارزش می شود. نظم و انضباط به اندازه ای ارزشمند است که امام علی (علیه السلام) در آخرین لحظه های زندگی خود، فرزندان و دیگران را به آن سفارشی کرده : «شما و همه فرزندان و کسانم و آن نامه من بدو رسیده سفارش می کنم به ترس از خدا و نظم در کارها».

باید توجه داشت زمانی که نظم و انضباط واقعی در هر سازمان یا نظام اجتماعی حاکم خواهد شد که آداب هر امری رعایت شود. به ویژه اگر در جامعه ای آداب دینی حاکم باشد، نظم و انضباط اجتماعی بیشتری هم در آن جامعه برقرار خواهد شد، چون ادب در دین و در ایمان ریشه دارد . در حقیقت، آداب دینی به انسان اجازه نمی دهد بدون برنامه باشد. در کار خود کوتاهی می کند ، به موقع سر کار خود حاضر نشود، بی موقع کار خود را ترک کند و هم نوبت یا حق کسی را به دیگری بدهد. به همین دلیل ، آداب دینی ، استوار کننده نظم و انضباط در جامعه است.^۲

^۱ محدثی ، اخلاق معاشرت، ص ۱۶ .

^۲ . صبحی صالح، نهج البلاغه، ص ۴۲۱ .

۳-۱۰- فزونی عزت و شرافت انسانی

ادب، برای شخصیت انسان ارزش آفرین می‌باشد، ادب در هر کجا باشد، هاله‌ای از محبت و مجذوبیت را بر گرد خود پدید می‌آورد و انسان با ادب را عزیز و دوست داشتنی می‌کند. به همین دلیل نیز مودب بودن به هر یک از آداب معاشرت انسان را به نوعی در نظر دیگران، زیبا و آراسته کرده و ارزش وجودی آدمی و شان انسانی را افزایش می‌دهد.

امیر مومنان (علیه السلام) می‌فرمایند: ای مومن! همانا این علم و ادب جان بهای تو است. پس در یادگیری آن‌ها بگوش که هر چه علم و ادب افزوده تر شود، قدر و بهای تو بیشتر می‌گردد.

از سوی دیگر از آنجا که ادب، یک سرمایه محسوب می‌گردد و هر سرمایه‌ای بدون آن بی‌بهاست. لذا شرافت انسانی بدون داشتن ادب، آرامش سطحی بر چهره‌ای زشت است.

این سخن حضرت علی (علیه السلام) است که: «با بی ادبی هیچ شرافتی نیست.»^۱

^۱. آمدی، تصنیف غرر الحکم و در الکلم، ص ۲۴۸.

نتیجه گیری

در این مقاله به برخی از آداب موثر اجتماعی در زندگی اسلامی پرداختیم که ممکن است برای شما مفید باشد ولی بهتر است بدانید که این آداب ، باید ابتدا در خانه و کاشانه رعایت شود و بعد از آن را به جامعه و روابط بزرگتر انتقال داده زیرا شکل گیری شخصیت هر فردی از خانه و روابط نزدیک آغاز می شود .

همان طور که میدانید آداب اجتماعی از اهمیت بالایی برخوردار است زیرا ما در سراسر زندگی خود با مردم سرو کار داریم و باید اصول و قواعد برخورد با دیگران را که مورد پسند شئونات اسلامی است بدانیم. در نتیجه بلد بودن آداب اجتماعی و رفتارهای صحیح در تمام لحظات زندگی فردی و اجتماعی ما تاثیر دارد .

منابع و مأخذ

*قرآن

- ۱) آمدی، عبدالواحد، تصنیف غررالحکم، قم: دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ اول، ۱۳۶۶.
- ۲) ابن بابویه، (صدوق)، محمد بن علی، علل الشرایع، تهران، ۱۳۷۸.
- ۳) بافکار، حسین، تعاون و همیاری در حج و زیارت، تهران: نشر مشعر، ۱۳۹۱.
- ۴) حرانی، ابن شعبه، تحف العقول، قم: جامعه مدرسین، چاپ دوم، ۱۳۶۳.
- ۵) حرعاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، قم، موسسه آل البيت احیای التراث، ۱۴۰۹.
- ۶) حسینی آهق، مریم، جواد، حکومت در اسلام، قم، ۱۳۹۴.
- ۷) خراسانی، شرف دین، تحول فلسفه علوم و تمدن اسلامی، قم، نشر نی، ۱۳۸۵.
- ۸) زرین کوب، عبدالحسین، ارزش میراث صوفیه جلد اول، چاپ اول، تهران: انتشارات آریا، ۱۳۴۴.
- ۹) صبحی صالح، نهج البلاغه، قم: نشر انوار الهدی، ۱۳۸۴.
- ۱۰) کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ج ۱، انتشارات دارالثقلین، ۱۳۹۳.
- ۱۱) محدثی، جواد، اخلاق معاشرت، قم بوستان کتاب، قم، چاپ ۴۲، ۱۳۹۴.
- ۱۲) معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، تهران، ۱۳۸۶.
- ۱۳) مجلسی، محمد باقر، بحارالانوار الانوار، ناشر اسلامیه، ۱۳۸۴.
- ۱۴) متقی هندی، علی بن حسام، کنز العمال، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۲۴.
- ۱۵) نوری، حسین، مستدرک وسائل، ترجمه آغا بزرگ تهرانی، بیروت (موسسه آل البيت) ۱۴۱۱.